

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky a sociálních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lenka Bergerová, DiS.

Dětský domov, příprava dítěte na život mimo toto prostředí
z pohledu dětí a vychovatelů

Olomouc 2015

vedoucí práce: PhDr. Vladimíra Kocourková, Ph.D.

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, a vypracovala jsem ji samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne 9.12.2015

.....

Chtěla bych poděkovat PhDr. Vladimíře Kocourkové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky. Můj dík patří rovněž dětem a zaměstnancům dětského domova ve Fulneku za vstřícnou a ochotnou spolupráci.

.....

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá tématem přípravy dítěte na pobyt mimo residenční prostředí. Práce je zaměřena na dospělé osoby, které dovršily osmnácti let a dětský domov opustily. Rovněž mne zajímá pohled z pozice vychovatele, kteří tyto děti na pobyt mimo residenční prostředí připravují. Teoretická část práce se dělí do dvou kapitol, které se dotýkají základních pojmů a souvislostí odchodu dětí z dětského domova, osobnosti vychovatele, ekonomického a právního zabezpečení klientů při odchodu z dětského domova a sociální prognózou těchto jedinců. Smyslem teoretické části je tuto problematiku stručně popsat a zachytit provázanost mezi prací vychovatelů a samotnými klienty, kteří již žijí samostatně. V praktické části je celá problematika prohloubena formou kvalitativního výzkumu, ve kterém jsou analyzovány polostrukturované rozhovory s osmi respondenty.

Klíčová slova: dětský domov, příprava dětí na samostatný život, vychovatel, ekonomické zabezpečení, sociální prognóza

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the topic of a child's preparation of staying out of the residential environment. The work is aimed at adults who have reached the age of eighteen and left the children's home. I am also interested in views of educators who prepare these kids to stay out of the residential environment. The theoretical part is divided into two chapters that touch the basic concepts and contexts of children leaving the children's home, educator's personality, economic and legal security of clients leaving the children's home and social prognosis of these individuals. The purpose of the theoretical part is to briefly describe the issue and capture the coherence between the work of educators and clients themselves who already live independently. In the practical part the whole issue is deepened by means of qualitative research, which analyzed interviews with eight informants.

Keywords: children's home, preparing children for independent lives, educator, economic security, social prognosis

OBSAH

ÚVOD	6
1 CHARAKTERISTIKA DĚTSKÉHO DOMOVA	8
1.1 Příprava dětí na samostatný život po opuštění dětského domova.....	12
1.2 Osobnost vychovatele.....	13
1.3 Specifika pedagogické činnosti v dětském domově.....	14
1.3.1 Specifika výchovně vzdělávací práce.....	14
1.3.2 Specifika pedagogického přístupu k dětem.....	17
1.4 Vliv ústavní péče na jedince, ústavní deprivace.....	19
2 ODCHODY MLADÝCH LIDÍ Z DĚTSKÝCH DOMOVŮ V DOBĚ ZLETILOSTI	21
2.1 Ekonomické a právní zabezpečení dospělého klienta při odchodu z dětského domova.....	21
2.2 Možnosti následného bydlení dospělého klienta z dětského domova.....	23
2.3 Sociální prognóza dospělých jedinců po odchodu z dětského domova.....	25
3 VÝZKUM	27
3.1 Kvalitativní výzkum.....	27
3.2 Cíl výzkumu.....	28
3.3 Výběr výzkumného vzorku.....	30
3.4 Charakteristika respondentů.....	31
4 REALIZACE VÝZKUMU	35
4.1 Analýza a interpretace dat, prezentace výsledků.....	35
ZÁVĚR	41
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	43
SEZNAM PŘÍLOH	46

ÚVOD

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma dětský domov a příprava dítěte na život mimo residenční prostředí. Má motivace k výběru tohoto tématu byla do značné míry ovlivněna dřívější vlastní prací v Dětském domově Loreta ve Fulneku. Byla jsem téměř v každodenní interakci s dětmi, které, až přijde čas a stanou se dospělými, opustí brány domova. Několikrát mne to vedlo k zamyšlení, jaká bude asi jejich cesta samostatným životem a zda jsou na ni dostatečně připraveni. Víím, že toto téma bylo již mnohokrát zpracováno, ale zajímalo mne, zda se samotná práce vychovatelů na přípravu k odchodu dětí více zaměřila a zda došlo k posunu a zlepšení situace dětí, které již žijí samostatně.

Má bakalářská práce je zaměřena na dospělé osoby, které již dovršily osmnácti let a dětský domov opustily. Zabývám se tím, jak je pobyt v dětském domově připravil na život „venku“, tedy mimo dětský domov. Na to, jak zvládají vést samostatný život a jak se dokázaly přizpůsobit nové životní situaci. Rovněž mne zajímá pohled z pozice vychovatele. Zda si myslí, že jejich práce s dětmi umožňuje děti dostatečně na tuto situaci připravit.

Cílem mé práce je zhodnotit přípravu dětí k životu mimo dětský domov. Popisuji, jak se připravují na budoucí samostatný život děti z dětského domova, které již z dětského domova odešly, a žijí samy. Zhodnocuji a shrnuji, jestli je tato příprava dostatečná z jejich vlastních zkušeností. Práce dále nalézá spojitost mezi výpověďmi dětí a vychovatelů.

Práce je rozdělena do dvou hlavních částí - teoretické a praktické. V teoretické části se zabývám samotným dětským domovem a tím, co je jeho cílem. Jak v tomto zařízení probíhá výchova dětí, kam může dítě z dětského domova odejít v době zletilosti, riziky ústavní výchovy, a také specifiky práce vychovatelů s ohledem na cíl, tedy samostatný život dítěte mimo ústavní prostředí.

V praktické části zpracuji kvalitativně orientovaný výzkum metodou polostrukturovaného rozhovoru se zpracováním dat metodou prostého výčtu. Rozhovory jsem vedla s klienty, kteří

již domov opustili. Budu zjišťovat jejich pohled na to, jak je dětský domov připravil a vybavil do běžného života. Další rozhovory byly provedeny s vychovateli, kteří děti na vstup do života připravují.

Jako pracovní postup při zpracování tématu jsem zvolila především studium literatury, zaměřené na náhradní výchovnou péči, sociální a vývojovou psychologii a sociální pedagogiku. Další informace jsem získala z vlastní práce vychovatelky v dětském domově, z rozhovorů s dětmi a vychovateli.

1 CHARAKTERISTIKA DĚTSKÉHO DOMOVA

Dětský domov je školské zařízení pro výkon ústavní výchovy dětí a mládeže ve věku od tří do osmnácti let s možností prodloužení pobytu, které nemají závažné poruchy chování. Zajišťuje výchovnou, hmotnou a sociální péči dětem, které ze závažných důvodů nemohou být vychovávány ve své vlastní rodině, nebo umístěny v jiné formě náhradní rodinné péče (Zákon č. 109/2002 Sb., §1).

Dětský domov zajišťuje nezletilým osobám náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání, předchází vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje nebo odstraňuje příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívá ke zdravému osobnímu vývoji dítěte (Hrdličková; Pávková, 1987, s. 28).

Úkolem dětského domova je pečovat o děti v souladu s jejich individuálními potřebami, poskytovat jim výchovnou, vzdělávací, sociální a materiální péči. Ve snaze co nejvíce se přiblížit rodinnému životu se oproti minulosti přizpůsobila organizace výchovně vzdělávacích a zájmových činností i denního režimu, respektující rozvoj fyzických, psychických a citových schopností i sociálních dovedností dětí. Změnil se také systém komunikace mezi dětmi a vychovateli, který má charakter rovnocenného partnerství. Je kladen důraz na respektování důstojnosti dítěte (Matoušek, 1999, s. 72-73).

Cílem je dosáhnout co největší míry socializace dítěte. Při vzdělávání dbá na to, aby vzdělávací program odrážel reálné možnosti umístěných dětí. Je kladen důraz na rozvoj individuálních schopností a možností dítěte, na upevnění sociálních kompetencí dětí, které jsou potřebné k uplatnění v jejich praktickém životě (Hrdličková; Pávková, 1987, s. 32).

Dětský domov je určen pro výkon ústavní výchovy dětí a mládeže. Děti jsou do tohoto zařízení umístěny na podkladě Zákona č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí a Zákona č. 109/2002 Sb., novelizovaného

Zákonem č. 383/2005 Sb., o výkonu ústavní a ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči. Podle Matouška (1995, s. 66) jsou zde umístěny z vážných sociálních nebo výchovných důvodů. Sociálními důvody zpravidla bývají např. úmrtí rodičů, dlouhodobá nemoc matky (nebo otce – samoživitele), nepravidelné směny rodičů, nižší sociální úroveň rodiny nebo výrazné neadekvátní (až patologické) výchovné působení rodičů. Z výchovných důvodů většinou dochází k jejich umístění na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo na podkladě předběžného opatření. Výchovnými důvody mohou být tyto: páčání trestných činů, prostituce, požívání alkoholu nebo jiných návykových látek, sebepoškozování, potulování, útěky, lhaní, záškoláctví, vzdorovitost. Tyto děti nemohou být vychovávány ve vlastní rodině a nepřipadá v úvahu ani osvojení či jiná z forem náhradní péče.

V zařízení dětského domova je nepřetržitý celoroční provoz, děti jsou do něj vřazeny prostřednictvím rozhodnutí daného diagnostického ústavu, do jehož spádové oblasti dětský domov náleží. Výjimky, kdy dítě nemusí projít diagnostickým ústavem, tvoří dítě, jež končí pobyt v kojeneckém ústavu, nebo jedinec bez poruch chování a emocí. Zřizovatelem dětských domovů je příslušný krajský úřad. Dozor nad dodržováním právních předpisů pro výkon ústavní výchovy zabezpečuje kompetentní státní zástupce, v jehož územní části se zařízení nalézá (Vnitřní řád, 2014).

Dle Zákona č. 109/2002 Sb., se do dětských domovů umísťuje mládež obojího pohlaví ve věku od 3 do 18 let, popřípadě do ukončení přípravy na povolání (tzn. do 26. roku věku):

- u níž soud nařídil ústavní výchovu,
- kterou je třeba okamžitě umístit do náhradní výchovy nahrazující výchovu rodičů na dobu, než rozhodne soud,
- na základě dohody rodičů nebo jiných zákonných zástupců s diagnostickým ústavem, který dětský domov odborně vede.

Do dětského domova mohou být přijaty i nezletilé matky se svými dětmi.

Oproti minulosti, kdy u nás byly dětské domovy internátního typu (až deset dětí obývalo jeden pokoj), došlo k přeměně z internátního bydlení na bydlení rodinného typu, jehož základním znakem je rodinná buňka (Vocilka, 1999, s. 19-22).

Rodinná buňka

Základní organizační jednotkou kolektivu dětí a mládeže v dětských domovech je rodinná buňka. Rodinnou buňku tvoří kolektiv dětí a mládeže, jehož způsob života i prostředí v dětském domově jsou přizpůsobeny životu v rodině. Rodinná buňka je šesti až osmičlenná. V dětském domově jsou nejméně tři, nejvíce šest výchovných skupin. Výchovná skupina je dle Zákona č. 383/2005 Sb. nejvýše osmičlenná. Sourozenci se zásadně zařazují do jedné výchovné skupiny nebo do jedné rodinné buňky. Při zařazování dětí do těchto skupin jsou zohledňovány jejich zdravotní, výchovné a vzdělávací potřeby. Podstatou rodinných skupin je co největší přizpůsobení se přirozenému rodinnému životu.

Provozu rodinné skupiny jsou podřízeny také prostorové podmínky dětského domova, vnitřní vybavení, materiální podmínky i stravování dětí. Každá rodinná skupina má zajištěny tyto samostatné prostory: obývací pokoj, ložnice dětí, kuchyňka, sociální zařízení a pokoj vychovatelů. Vnitřní zařízení zahrnuje: nábytek pro uložení prádla, šatstva, obuvi, knih a hraček, sedací soupravy, psací stoly, jídelní stůl, účelové zařízení kuchyně atd. Dětský domov zabezpečuje rovněž materiální podmínky pro děti jako: prádlo, obuv a ošacení, domácí elektropřístroje, potřeby pro vzdělávání, audiovizuální a výpočetní techniku, vybavení pro sport a turistiku, pro rekreační a zájmovou činnost. Stravování mohou pomoci zabezpečovat děti, tak jak je tomu v běžných rodinách, mohou pomoci s nákupem i s přípravou jednoduchých jídel či pomoci s celodenním stravováním během víkendů (Vyhláška č. 334/2003).

Podle Zákona č. 109/2002 Sb. se v každé rodinné skupině o děti starají 3 stálí speciální pedagogové na denní i noční směně. Tato skutečnost je velmi pozitivní změnou oproti minulosti, kdy se o dítě staralo více pedagogů, a tím bylo dítěti prakticky znemožněno vybudovat si stabilní citový vztah podle Matějčka (2005, s. 28) k „jeho lidem“. U každého pedagogického pracovníka je na základě psychologického vyšetření zjištěna psychická způsobilost pro výkon této profese, a to ještě před započítáním pracovní-právního vztahu (srov. Zákon č. 109/2002 Sb. a novelizace Zákonem č. 383/2005 Sb.).

Ve snaze se co nejvíce přiblížit rodinnému životu se oproti minulosti přizpůsobila organizace výchovně vzdělávacích a zájmových činností i denního režimu v dětském domově, respektující rozvoj fyzických, psychických a citových schopností i sociálních dovedností dětí.

Změnil se také systém komunikace mezi dětmi a vychovateli, který má charakter rovnocenného partnerství. Je kladen důraz na respektování důstojnosti dítěte. To má právo být seznámeno se svými právy a povinnostmi, jejich konkrétní podoba je uvedena v Zákoně č. 109/2002 Sb., a je dětem v dětských domovech k dispozici na určených místech. Dítě se může obracet se svými žádostmi a připomínkami na ředitele i vychovatele dětského domova, případně má právo na jejich neprodlené řešení v příslušných státních orgánech.

Dětský domov Loreta Fulnek užívá evidenční program EVIX – professional institute software, ve kterém se eviduje osobní i zdravotní dokumentace umístěných dětí, kniha denní evidence (sledují se pohyby dětí, pedagogická dokumentace o práci s dětmi), vede se v něm elektronická spisová služba, evidují se služby pedagogů, kontakty a adresář. Program Evix eviduje závazky rodičů vůči dětskému domovu a pomáhá při zpracování agendy ošetřovného – výpočet, evidenci, dokumentace a mnoho jiných funkcí, také úkoly a vzkazy vychovatelů, zápisy pracovníků, záznamy školy a výchovy, výchovně pedagogickou dokumentaci, záznamy z etopedie, logopedie, vypočítává výši kapesného (Vnitřní řád, 2014).

1.1 Příprava dětí na samostatný život po opuštění dětského domova

Dětský domov se většinou opírá o interdisciplinární týmovou práci a vychovatel je zde ústřední postavou. Způsob práce s dětmi je prioritně zaměřen na individuálním přístupu k dítěti. Rozvoj tělesných, psychických a citových schopností i sociálních dovedností každého dítěte se uskutečňuje na podkladě systematického plánu rozvoje osobnosti dítěte. Tento plán se opírá o důkladnou diagnostiku schopností a dovedností dítěte, jehož součástí je rodinná i osobní anamnéza. Každého půl roku se vyhodnocují pokroky v rozvoji jednotlivých složek osobnosti dítěte a zároveň se stanovují další cíle, které mají v co nejoptimálnější míře zajistit, aby v konečném výsledku odcházel mladý člověk z dětského domova připraven vést samostatný život a stal se plnohodnotným občanem naší země (Tmej, 1987, s. 115-116).

Oproti minulosti mohou děti zasahovat do chodu „domácnosti“. Pečují o svůj byt – rodinnou buňku. Uklízí si sami, vytírají, vysávají, myjí si po sobě nádobí, o víkendech pomáhají s vařením obědu a pečením. S vychovatelem nakupují ošacení a obuv (Vocilka, 1999, s. 48).

Svěřenci, kteří dovršili 18 let a připravují se na budoucí povolání, mají možnost bydlet v tzv. startovacím bytě, ve kterém mohou být ubytováni maximálně 2 svěřenci. Tady si svěřenci sami perou, vaří a hospodaří. Nejsou pod přímým dohledem vychovatelů.

V dětském domově, ve kterém prožil většinu svého života, měl svěřenec plné zaopatření a dokonale se orientoval v jasných ústavních pravidlech. Najednou se však ocitá v nových situacích, na které není dostatečně připraven. A právě tato nepřipravenost na praktický život se může stát zdrojem různých selhání, např. páchání kriminální činnosti, propadnutí závislosti na omamných látkách apod. Pobyt jedince v ústavu ovlivňuje nejen jeho psychiku z aktuálního i následného hlediska, ale po odchodu z něj, představuje i jakousi výchozí pozici pro život, která je v mnohém handicapována (Langmeier; Krejčířová, 2006, s. 196).

1.2 Osobnost vychovatele v dětském domově

„Vychovatel v institucích náhradní výchovy nesupluje rodiče. Jeho funkce je spojená jednak s organizací skupinového života, v níž by měly být vyváženy skupinové a individuální zájmy dětí, jednak s přijetím dítěte i s jeho individuálním životním traumatem. Provází dítě během jeho vyrovnávání se s minulostí, při řešení jeho aktuálních problémů i při hledání východisek do budoucnosti“ (Škoviera, 2007, s. 109).

Vychovatelé v dětských domovech mají velmi těžkou úlohu. Vychovatel by měl být pro dítě nejbližším člověkem, který mu je vždy nablízku a kterému se dítě může se vším důvěrně svěřit. K tomu však potřebuje mít na děti ve skupině dostatek času. Dítě potřebuje mít za každých okolností někoho blízkého. A když to není rodič, kdo jiný by to měl být, než vychovatel, se kterým je denně v kontaktu a ke kterému má důvěru? Vychovatel však nemůže zabezpečovat chod domácnosti ve skupině a zároveň se všem dětem dostatečně věnovat. Vždyť ani v běžných rodinách to někdy rodiče sami takto nezvládají. A v domově má na starosti průměrně 7 dětí s individuálními potřebami.

Vychovatel zde uplatňuje rysy své osobnosti, jako je morální postoj, spravedlnost, organizátorská dovednost, tvořivost, trpělivost a klid, takt, sebeovládání a také optimismus.

Funkci vychovatele může vykonávat v oboru vysokoškolsky vzdělaný člověk, který má předpoklady pro výchovu citově deprivovaného či sociálně narušeného dítěte. Jeho vzdělání mu umožňuje správně reagovat na potřeby dětí, řešit konflikty a korigovat různé situace. Snaží se o to, aby se chod dětského domova podobal co nejvíce chodu v běžně fungující rodině. Není však v silách žádné instituce ani sebelepšího a empatického vychovatele poskytnout dítěti lásku, kterou tak nutně a přirozeně potřebuje každý člověk především od svých rodičů a blízkých.

1.3 Specifika pedagogické činnosti v dětském domově

1.3.1 Specifika výchovně vzdělávací práce

Organizace péče o děti v zařízení, je specifikována ve vnitřních řádech veškerých dětských domovů (příloha Vyhlášky č. 334/2003). Vnitřní řád jsou povinna vypracovat všechna tato zařízení a jeho schválení potvrzuje příslušný zřizovatel. Pro stanovení cílů výchovně vzdělávacích činností dětských domovů jsou podstatné příslušné rámcové vzdělávací programy. Ze vzdělávacího a informačního portálu pro základní a střední školy se v příspěvku Málka [online] dozvídáme, že cílem školního vzdělávání mladé generace není pouze osvojení poznatků a dovedností, jde zejména o způsobilost v mimoškolním prostředí a praktických situacích. Dále Málek hovoří o významu klíčových kompetencí Rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání (RVP ZV). Klíčové kompetence podle RVP představují: „souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti“ (RVP ZV, 2013, s. 10-13).

Uvádím jejich stručný přehled, jsou to: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence pracovní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské.

Kompetence k učení přispívá k plánování, organizování a řízení vlastního učení, vyhledávání a třídění informací, uvádění věcí do souvislostí, poznávání smyslu a cíle učení, kritickému zhodnocení výsledků svého učení apod.

Kompetence k řešení problémů formuluje rozpoznání a pochopení problému, způsob a samostatné řešení problému, využívání získaných vědomostí a dovedností k objevování různých variant řešení, činit uvážlivá rozhodnutí a uvědomovat si zodpovědnost za svá rozhodnutí, výsledky svých činů zhodnotit apod.

Na základě kompetencí komunikativních jedinec naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhajuje svůj názor

a vhodně argumentuje, využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi apod.

Kompetence pracovní vymezuje jedincovu spolupráci ve skupině, utváření příjemné atmosféry v týmu, přispívání k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytnutí pomoci nebo požádání o pomoc, chápání potřeby efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, ocenit zkušenosti druhých lidí, vytvářet si pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj apod.

Kompetence sociální a personální přispívají k vytváření hodnotných mezilidských vztahů na základě ohleduplnosti a úcty, rozvíjí interakční a vztahové dovednosti pro život, umožňují spolupráci v týmu a pozitivní ovlivňování společné práce i společné řešení daného úkolu. Na základě těchto kompetencí si jedinec vytváří pozitivní představu o sobě samém, podporující jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj, ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty apod.

Na základě kompetencí občanských jedinec respektuje přesvědčení druhých lidí, je schopen vcítit se do situací ostatních lidí, odmítá útlak a hrubé zacházení, chápe základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, je si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu, chová se zodpovědně v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka, respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit, chápe základní ekologické souvislosti a environmentální problémy apod.

Organizace výchovných činností

Dle vnitřního řádu Dětského domova Loreta je výchovná činnost zajišťována pedagogickými pracovníky – vychovateli a asistenty pedagoga. Pomocné činnosti při výchově zaměřené na vytváření základních pracovních, hygienických a jiných návyků vykonávají pečovatelky a ostatní provozní pracovníci zařízení.

Výchovně vzdělávací práce vychází ze zpracovaného školního vzdělávacího programu, který se řídí individuálními potřebami dětí a dodržováním psychohygienických zásad dle věkových kategorií dětí.

Základní dokumentací je pak celoroční plán práce, který je aktuálně zpracován na daný školní rok. Z tohoto plánu práce pak vychovatelé zpracovávají měsíční plány, ze kterých vychází

týdenní plány rodinné skupiny. V těchto se soustředí na výchovné cíle a program rozvoje osobnosti dítěte, který je sestaven na základě podrobné analýzy, dokumentace dítěte (zprávy z komplexního vyšetření diagnostického pobytu v diagnostickém ústavu, pololetního hodnocení, stanovení cílů a úkolů, kterých se má dosáhnout). Tento program rozvoje osobnosti dítěte schvaluje ředitel dětského domova a odborný pracovník diagnostického ústavu. Dvakrát ročně je tento plán písemně vyhodnocen.

Aktivity dětí

Ve volném čase se děti v dětském domově mohou věnovat svým zálibám, a to nejen v prostorách dětského domova. Navštěvují různé kroužky v domovech dětí a mládeže, zapojují se do sportovních oddílů. Talentované děti mají možnost docházet do základních uměleckých škol. Tím se aktivně zapojují do společenského života v místě bydliště, nalézají si kamarády a nežijí tak v sociální izolaci.

Dětské domovy samy pravidelně pořádají různé sportovní, výtvarné a pěvecké soutěže o putovní poháry. Během prázdnin jezdí na různé pobyty, tábory a zájezdy v naší republice i mimo ni. Prostředí v dětských domovech se neustále vylepšuje, děti mají více možností pro rozvoj svých zájmů.

1.3.2 Specifika pedagogického přístupu k dětem

Pilař (In Jedlička (ed.), 2004, s. 312) hodnotí současnou klientelu v zařízeních náhradní výchovné péče. Tvrdí, že je agresivnější a anetičtější, avšak také sociálně zdatnější. Výrazněji si uvědomuje svá práva, ale méně povinnosti, je více sebevědomá. Klade větší požadavky na stravu, na oblečení i na interpersonální vztahy. Vzhledem k tomu by současný přístup výchovného pracovníka neměl postrádat odbornost s důrazem na profesionální komunikaci a psychoterapeutické prvky. Při intervenci do osobnosti svěřence je zapotřebí si stanovit dílčí i vzdálenější cíle a jasně je formulovat (např. plán rozvoje osobnosti dítěte realizovaný v současných dětských domovech). Dále zdůrazňuje rovnoprávný vztah mezi vychovatelem a dítětem. Pedagogovou prioritou by mělo být zjištění momentální úrovně psychického a fyzického rozvoje, příčin a projevů a adekvátně tomu volit výchovné prostředky a metody, popř. spolupracovat se specializovanými pracovišti.

Dětem umístěným v zařízení je věnována komplexní výchovně vzdělávací péče, která je zpracována ve Školním vzdělávacím programu dětského domova, a je soustředěna zejména do těchto oblastí:

1. Činnosti odpočinkové – např. stolní hry, četba, poslech, TV, šití – vyšívání, volná sportovní činnost apod.
2. Činnosti rekreační – vycházky, pohybové hry, výlety apod.
3. Příprava na vyučování – začlenění opakovacích didaktických her, zábavné opakování učiva, internet, počítačové programy
4. Činnosti zájmové:
  - a) pracovně technická (rukodělné, šití, pletení, stavebnice, lepení)
  - b) společenskovední (činnosti spojené se získáváním vědomostí v různých oblastech)
  - c) esteticko-výchovná – výtvarná, hudební, taneční, dramatická
  - d) sportovní (tělovýchovná, turistická, branná)
  - e) dopravní
  - f) rodinná

5. Činnosti pracovní – vyplývají z organizovaného života v dětském domově
6. Činnosti související se zdokonalováním se v otázkách finanční gramotnosti dětí
7. Tradice rodinných skupin – nastavení jednoduchých pravidel, které všichni respektují.

System prevence rizikových projevů chování je ve vnitřním řádu domova zakotven takto: Dětský domov jako školské zařízení má svého metodika prevence rizikových projevů chování, který vypracovává na školní rok „Minimální preventivní program“, připravuje odborný materiál, akce s odborníky apod. Minimální preventivní program plní výchovni pracovníci pod jeho vedením. Je zpracován na jednotlivé měsíce a pravidelně čtvrtletně kontrolován a vyhodnocován na poradách vychovatelů.

Metodik prevence se pravidelně účastní školení, která se vztahují k dané problematice, na poradách vychovatelů seznamuje přítomné s obsahem školení, bývá přítomen u řešení problémů dětí a ve spolupráci s ostatními vychovateli se snaží problémům předcházet (pohovorem, besedou, radou).

1.4 Vliv ústavní péče na jedince, ústavní deprivace

„Psychická deprivace je psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost k uspokojení některé jeho základní (vitální) psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu“ (Langmeier; Matějček, 1974. s. 22).

Ústavní výchova nezabezpečuje kvalitní život a vývoj jedince, ani jeho následnou integraci do společnosti. Pojem ústavní výchova, zamyslíme-li se nad ním, nám dává odpověď, proč tomu tak je. Ústav, ať sebelepší, zůstane vždy jen ústavem, kolektivním výchovným prostředím, kde se pozornost personálu bude tříštit mezi několik jedinců současně. Nehledě na to, že ústavní personál má své vlastní rodiny, ke kterým se vrací a do ústavu přichází a odchází pouze v rámci svého zaměstnání. Oproti v něm žijícím dětem, kterým simuluje domov (Vocilka, 1999, s. 223).

Na psychický vývoj dítěte má velký vliv, zda alespoň v rozhodujících vývojových obdobích vyrůstalo v prostředí citově vřelém a stálém. Následky ústavní výchovy v podobě psychické deprivace jsou tak tím závažnější, čím dříve se dítě do ústavní péče dostane a čím déle v ní pobývá. Nejvíce jsou proto ohroženy děti, které jsou v ústavní péči od narození a rodičovskou péči vůbec nepoznaly (Matoušek, 1997, s. 93).

U hluboce deprivovaných dětí, které vyrůstaly v ústavní péči, se opoždí citový rozvoj, neumožňuje se plynulý rozvoj osobnosti a sociální začlenění. Ústavní deprivace může způsobovat poruchy ve vývoji intelektovém a emočním. Opoždění je možné sledovat ještě v době dospívání, kdy se projevy chování deprivovaných jedinců podobají dětem v předškolním věku, jsou nevyspělé, primitivní. Opoždění se mnohdy nevyrovná ani v pozdějším podnětnějším prostředí (Bettnerová, 1995, s. 55).

Základní psychické potřeby v dospělosti Bettnerová (1995, s. 9, 97) charakterizuje takto:

1. Potřeba někam patřit, mít pocit sounáležitosti.
2. Potřeba pocitu sebedůvěry a sebeúcty.
3. Pocit vlastní hodnoty a přínosu pro sebe samého i okolní společnost.

Bettnerová (1995, s. 10) připomíná, že aby mohlo docházet k uspokojování psychických potřeb dospělého, musí si osvojit několik základních dovedností. V případě jedinců vyrůstajících v ústavním prostředí od raného dětství, mají tyto dovednosti různě deformované a následně se jim potom nedaří uspokojovat své psychické potřeby ani v dospělém věku.

V odborné literatuře se setkáváme s poznatky o dopadu psychické deprivace na pozdější život jedince. Uvádím některé z nich podle Bettnerové:

Adekvátní sebehodnocení a sebepoznání, kdy se setkáváme s jedinci, kteří mají snížené sebehodnocení, často mění své plány, nikdy nejsou s ničím spokojeni, neorientují se ve svých pocitech, touhách a cílech a v tom, kam vlastně směřují.

Schopnost adekvátně jednat, tzv. účelové chování. Tyto strategie umožňují dítěti, aby zvládlo pobyt v ústavu. V běžném životě však jedinci nepřinášejí kýžený výsledek a většinou je společností odmítáno. Jedinec je potom zmatený a prohlubuje se jeho nejistota.

Schopnost komunikovat nezahrnuje pouze schopnost vyjadřování, ale především schopnost naslouchat lidem kolem sebe, schopnost empatie. Podle Bettnerové zde patří i problém s přijímáním a dáváním lásky a jiných pozitivních emocí. Vágnerová (2000, s. 346) připomíná, že tito lidé často vůbec nemají nikoho blízkého, další vztahy ani nehledají, protože jsou odrazeni vlivem špatných zkušeností. Příznačné je, že často hledají vinu ve druhých lidech. Postrádají sociální citlivost i schopnost sociální orientace.

Schopnost vzít na sebe odpovědnost znamená zejména rozlišování hranic, a to jak sebe samotného, tak i vnímání hranic druhého člověka. Určování hranic vhodného chování se dítě učí postupně. Lidé, kteří nemají odpovědnost, většinou nechtějí nést důsledky svého chování. Mají sklony vinit ostatní a vidět sebe jako oběť.

Realistický pohled na svět a konkrétní situace. Jedinec, který nenašel v dětství dostatečné množství „životní jistoty“ po celý svůj život, přijímá nové podněty s velkou úzkostí, jež v něm probouzí obranné reakce, které mohou mít únikový nebo agresivní ráz. Stejně tak, pokud člověk není zvyklý na přísun nových podnětů, neumí je rozlišovat a ani nemá velkou zkušenost s následky svých rozhodnutí, nemůže mít realistická očekávání od života nebo jednotlivých situací.

2 ODCHODY MLADÝCH LIDÍ Z DĚTSKÝCH DOMOVŮ V DOBĚ ZLETILOSTI

2.1 Ekonomické a právní zabezpečení dospělého klienta při odchodu z dětského domova

Dosažením zletilosti je ukončena účinnost soudního rozhodnutí o ústavní výchově a mladý člověk musí být z ústavního zařízení propuštěn. Po osmnáctém roce věku zůstávají svěřenci v dětském domově jedině tehdy, pokud jim soudem byla ústavní výchova o rok prodloužena. Ředitel shledá vážné důvody, či pokud to vyžaduje zájem dítěte. Jinou možností, jak zůstat v zařízení je dobrovolný pobyt. Ten se vztahuje na svěřence připravujícího se soustavně na budoucí povolání i po dosažení zletilosti a jeho rodinné zázemí není vhodné a neumožňuje mu přípravu na povolání úspěšně dokončit. Plné přímé zaopatření, jež zařízení zletilé nezaopatřené osobě připravující se na budoucí povolání poskytuje, je možné pouze do 26 let věku zletilého (Zákon č. 109/2002 Sb.)

Mladistvému, jenž dosáhne zletilosti a odchází z dětského domova, je poskytnuta podle skutečné potřeby v době propuštění a podle kritérií interního řádu věcná pomoc nebo jednorázový peněžitý příspěvek v hodnotě 25 000 Kč. Věcná pomoc je vlastně obdobou výbavy, kterou je ve většině rodin dobrým zvykem poskytovat dětem při jejich vykročení do samostatného života. Rozsah věcné pomoci se odvíjí podle posouzení její skutečné potřeby a podle úprav ve vnitřním řádu konkrétního dětského domova. Přihlíží se k výši příjmů posuzovaného svěřence, k jeho úsilí vést řádný život, k jeho zájmu o samostatnost a životní perspektivu atd. Věcná pomoc ale nenáleží těm mladým lidem, kteří jsou v dětském domově umístěni na základě žádosti jejich rodičů či jiných zákonných zástupců.

Problematika hospodaření s finančními prostředky patří mezi ty nejnáročnější, na které mladý člověk po svém odchodu z dětského domova naráží. Bývalému svěřenci většinou činí velké potíže, aby si pro sebe zajistil běžné věci všedního života, jako jsou potraviny, hygienické potřeby, ošacení, placení nájmu atd. A není výjimkou, že i finanční částka či věcná pomoc darovaná dětským domovem je utracena nebo prodána záhy po jeho odchodu z ústavního zařízení.

Kromě finanční či věcné pomoci je zletilému jedinci při odchodu poskytnuta ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany poradenská pomoc se zajištěním bydlení a práce. Ještě další dva roky po opuštění dětského domova bývalým svěřencem je mu zajišťována pomoc při řešení tíživých životních situací (Zákon č. 109/2002 Sb., §3).

Otázky finanční gramotnosti jsou velmi důležité, proto v rámci odpoledních činností jsou s dětmi neustále probírány. Děti se společně s vychovateli snaží samy starat o nedělní stravování, od sestavování jídelníčku, nákupu surovin až po vlastní přípravu, úklid kuchyně, úklid společných prostor. Učí se hospodařit s penězi, vážit si materiálního vybavení domova a zároveň se o něj starat.

Dětský domov Loreta Fulnek se v roce 2013 zúčastnil projektu „Abeceda - první kroky do života“, který realizovala Vysoká škola báňská v Ostravě, a zúčastnilo se jej pět klientů domova. Projekt byl zaměřen na odstraňování bariéry sociálního začleňování a integrace do normálního života dětí a mladých dospělých z dětských domovů a výchovných ústavů. Projekt metodou „learning by doing“ - formou prožitků, sociálních her, testování znalostí, soutěží či simulacemi reálných situací, přispěl k přípravě na samostatný život.

Díky finanční podpoře ING fondu Nadace Tereza Maxová dětem – projektu „Peníze nejsou náš nepřítel II.“, se v roce 2013 zorganizoval pobyt pro děti v Beskydech na Horní Bečvě, v hotelu Mesit. Zde děti plnily úkoly a zodpovídaly otázky finanční gramotnosti a také se učily lyžovat.

Dalšího projektu ING fondu Nadace Tereza Maxová dětem s názvem „Vždy si mohu zvolit – život s penězi nebo život bez peněz“, se zúčastnilo 33 dětí z dětských domovů a procvičovaly další dovednosti finanční gramotnosti. Projekt se uskutečnil v roce 2014.

Projekt „Postav se na vlastní nohy 2014“ připravila organizace Spolu dětem. Děti z dětských domovů, kterým je nad 15 let se v něm dozvěděly něco o penězích (co udělat pro to, aby je měli, udrželi si je a také jak s nimi nakládat), jak získat práci a udržet si ji, co dělat, když o ni přijdou. Dalším tématem bylo bydlení – navštívily nízkoprahové centrum Armády spásy. Zde mohly na vlastní kůži poznat, jak je nepříjemné být bezdomovcem a žít v takových podmínkách.

2.2 Možnosti následného bydlení dospělého klienta z dětského domova

Dětský domov při odchodu mladých lidí v době plnoletosti poskytne určitou finanční částku a má povinnost poskytnout pomoc se zajištěním bydlení např. v podobě ubytovny. Toto řešení je však vzhledem k jejich dosavadním životním zkušenostem velmi krátkodobé. Mladí dospělí mohou rovněž využít možnou nabídku dětského domova bydlet na určitý čas v tzv. startovacích bytech dle Vyhlášky č. 438/2002 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních.

Určitou záchranu v podobě pomoci pro ně mohou představovat také domy na půl cesty.

Dům na půl cesty

Dle zákona o sociálních službách (108/2006 Sb., § 58) domy na půl cesty poskytují pobytové služby zpravidla pro osoby do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež. Služba obsahuje poskytnutí ubytování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí.

Název „dům na půli cesty“ v sobě nese dvě charakteristiky těchto zařízení. Slovo „dům“ charakterizuje místo, které má zastřešení, které žije svým životem a nabízí prostředí, ve kterém klient může dále rozvíjet své schopnosti a učit se novým dovednostem. Druhý aspekt se skrývá pod spojením „na půli cesty“, který naznačuje situaci klienta-člověka jdoucího po specifické cestě, a nachází se na rozhraní dvou diametrálně rozdílných životních způsobů.

Domy na půl cesty poskytují novou šanci mladým lidem po opuštění dětského domova, výchovného ústavu, internátů, po propuštění z vazby, nebo výkonu trestu odnětí svobody. Mimo tyto jedince, kteří opouští některou z institucí, nabízí domy na půli cesty své služby rovněž mladým lidem odcházejícím z dysfunkční rodiny, jsou tedy určeny pro sociální skupinu mladých lidí, kteří jsou bezprizorní a nemají sociální vazby mimo ústavní zařízení. Své služby poskytují klientům na základě smlouvy či dohody. Klienty jsou nejčastěji mladí lidé ve věku 18 až 26 let. Domy nabízejí klientům přechodné bydlení (nejčastěji v délce

jednoho roku) a učí je zvykat si na samostatný život. S pomocí sociálních pracovníků získají práci, za kterou dostanou zapláceno. Učí se hospodařit se získanými financemi, a zároveň se učí plnit povinnosti, jež jsou pro svět dospělých samozřejmé. Přebírají odpovědnost za své vlastní činy, to znamená, že pozvolna přivykají samostatnému životu. Velmi významné jsou role těchto domů v pomoci při řešení obtížných sociálních situací a výcvik v psychosociálních dovednostech klientů s cílem samostatného zabezpečování vlastních životních potřeb. Tato sociální zařízení jsou budována občanskými sdruženími, často za finančního přispění a odborné pomoci příslušných úřadů či obce, nebo jsou zřizovány pouze institucemi státní správy a samosprávy.

Návrat mladých lidí po odchodu z dětského domova do rodin

Někteří mladí lidé se po dosažení zletilosti vrací do své původní rodiny. Když se však rodina nedovedla postarat o malé dítě, lze stěží předpokládat dobrou péči o „děti velké“ se všemi problémy dospívání, které dosažením plnoletosti nekončí. Vývoj mladých lidí po návratu do rodiny má pak různé varianty, z nichž dvě jsou nejčastější. Buď se dají zlákat způsobem života své původně dysfunkční rodiny, nezískají kvalifikované zaměstnání a vyrůstají z nich sociálně problémové osobnosti, nebo jsou po návratu do rodiny nespokojeny, což může být motivem pro navázání předčasných a neuvážených partnerských vztahů (Koluchová, 1987, s. 34).

Návrat mladého člověka by měl proto nastat až po předchozí spolupráci rodinných příslušníků s výchovným zařízením. Tato spolupráce by měla pomoci zlepšit postoje a chování rodičů a tím přispět ke zlepšení výchovných podmínek. Podle Hrdličkové a Pávkové se přesto návrat do rodiny často bez ohledu na danou situaci pro něj stává ze sociálních a finančních důvodů jedinou alternativou (Hrdličková; Pávková, 1987, s. 121).

2.3 Sociální prognóza dospělých jedinců po odchodu z dětského domova

Člověk se stává společenskou bytostí v celoživotním vývojovém procesu zvaném socializace. Prostřednictvím tohoto procesu se lidský jedinec adaptuje na své prostředí, do něhož se narodil a v němž žije, přijímá společenské normy chování, životní styl, hierarchii hodnot atd. Dítě v něm dosahuje dospělosti a utváří si v dané společnosti představu vlastního „já“, čili svou identitu. Socializace však není jen pasivní „vrůstání“ do společnosti nebo jednostranné ovlivňování jedince jeho sociálním prostředím. Nelze opomenout, že i sám člověk na své okolí působí a více či méně ho ovlivňuje. Socializační proces tak spočívá na vzájemné součinnosti osobnosti a sociálního prostředí (Buriánek, 1996, s. 39).

Pro stanovení sociální prognózy mladého člověka, který po dovršení 18 let opouští dětský domov, je tedy nutné vycházet jak z jeho osobnosti, tak i ze sociálního prostředí, v němž vyrůstal či vyrůstá.

Patří ke známým skutečnostem, že lidé, kteří vyrostli v dětském domově, často mívají ve svém životě celou řadu problémů spojených s potížemi v sociální orientaci. Tito lidé byli ve svém dětství vychováni především k adaptaci na podmínky instituce, k přijetí určitého stylu života. Většina situací v dětském domově je předem určena a na vlastní volbě nezávisí. Výsledkem takovéto výchovy může být, že se svěřenci nenaučí samostatně rozhodovat a být osobně odpovědní za své chování. Osvojené strategie chování, které fungovaly v instituci, jim nejsou na svobodě užitečné. Je logické, že takový člověk v novém prostředí selhává, popřípadě mu určitou dobu trvá, než se na nové podmínky adaptuje (Vágnerová, 1999, s. 286).

Jak se bude vyvíjet život mladých lidí po odchodu z dětského domova, mohou do určité míry napovědět i výsledky výzkumu Matějčka a jeho spolupracovníků. Výzkum byl zaměřen na posouzení 56 lidí, kteří žili od narození v dětských ústavech a ve svých 40 letech byli znovu hodnoceni (Matějček, 1997, s. 21). Jejich dosažená úroveň vzdělání byla mnohem nižší, než je průměr populace. Mnozí z nich sice neměli inteligenci poškozenou, ale nebyli schopni ji uplatnit. Tito lidé selhávali v manželství a měli potíže nejen s navazováním, ale zejména

s uchováním jakéhokoliv vztahu. Byli většinou svobodní nebo rozvedení. Přitom vztahové problémy byly čtenější u mužů (jako důvod Matějček uvádí absenci mužského vzoru chování). U mužů se vyskytovala i vysoká kriminalita.

Ohrožení budoucího plnění partnerské a rodičovské role se však nevztahuje pouze na děti, které vyrůstaly celé své dětství v dětském domově, ale platí i pro ty, které byly svým rodičům odejmuty později. Děti se učí od svých rodičů mechanismem nápodoby, kdy rodiče slouží dětem jako model jednání. Rodinné prostředí většiny dětí v dětském domově ale bývá o dobré vztahy mezi rodiči, o vzájemnou lásku, úctu, odpovědnost a důslednost v jednání ochuzeno. Proto je velké riziko, že u těchto dětí bude narušené i chápání mezilidských vztahů, tedy i vztahů mezi mužem a ženou a odpovědnost za výchovu dětí.

Dětem z dětského domova, a to zejména těm, jež v domově citově strádají, však hrozí po jejich odchodu i jiná rizika. Mnohé z nich se později stávají oběťmi sexuálního zneužívání, nezřídka jsou nuceny k organizované prostituci či jsou zatahovány do kriminálních aktivit (Langmeier; Matějček, 1974, s. 292).

Na tom, jak se mladý člověk po odchodu z ústavního prostředí uplatní ve společnosti, se podílí ještě řada dalších skutečností. Jednak je třeba vzít v úvahu dobu a okolnosti, za jakých se dítě ocitlo mimo svou rodinu. Jinak bude pro vstup do života vybaveno dítě, které bylo do domova umístěno např. po autonehodě svých rodičů, ale do doby, než osiřelo, se vyvíjelo normálně. A jiný bude vstup dítěte, které několik let živořilo v dysfunkční či afunkční rodině. Nelze opomenout ani skutečnost, zda jde o dítě, které je úplně bez sociálních vazeb ke svému okolí, nebo o dítě, které se vrací zpět do své původní rodiny. Také je třeba počítat s individuálními zvláštnostmi každého mladého člověka, s jeho vůlí vést samostatný život a brát na sebe odpovědnost. Existují i odlišnosti mezi prostředími jednotlivých dětských domovů a jejich přístupem k zabezpečení těchto dětí.

3 VÝZKUM

3.1 Kvalitativní výzkum

„Kvalitativní výzkum používá induktivní formy vědeckých metod, hloubkové studium jednotlivých případů, nejrůznější formy rozhovorů a kvalitativní pozorování. Cílem je získat popis zvláštností případů, generovat hypotézy a rozvíjet teorie o fenoménech světa. Kvalitativní výzkum je orientován na explorování a probíhá nejčastěji v přirozených podmínkách sociálního prostředí“ (Hendl, 2005, s. 63).

Kvalitativní výzkum předpokládá aktivní zapojení badatele v průběhu celého výzkumu a snaží se o jeho hlubší proniknutí do zkoumané problematiky, pochopení souvislostí, vcítění se. Hlavním cílem kvalitativního výzkumu je porozumět člověku, pochopit jeho postoje a jednání. Podle kvalitativního výzkumu je nazíráno na každého člověka jako na jedince jedinečného. Cílem kvalitativního výzkumu není zevšeobecnění údajů, ale hluboké proniknutí do daného tématu a objevení zcela nových souvislostí. Kvalitativní výzkum je tzv. konstrukční, tzn., že neověřuje teorie, ale odhaluje nové skutečnosti a z nich pak buduje nové teorie.

Hlavními složkami kvalitativního výzkumu jsou:

- údaje,
- analytické a interpretační postupy,
- písemné a ústní výzkumné zprávy.

Kvalitativní výzkum je výzkumem velmi časově náročným. Má-li být výzkumem plnohodnotným, vyžaduje výzkumníkovo hluboké nasazení a zaujetí daným problémem a také ochotu věnovat výzkumnému úkolu i něco ze sebe samotného (Švaříček; Šedřová, 2007, s. 17-24).

3.2 Cíl výzkumu

A. Problematika dospělých jedinců, kteří v minulosti prošli ústavní výchovou, je dosti široká a pro výzkumné šetření nabízí z hlediska úhlů pohledu a souvislostí různé možnosti. Jednou z těchto možností je na základě rozhovorů nahlédnout na současnou životní situaci mladých lidí, kteří již ústavní zařízení opustili a vstoupili do života dospělých.

Popisují:

- jak se tyto zletilí přizpůsobili nové životní situaci po opuštění dětského domova,
- jaké měli problémy s přizpůsobením a osamostatněním se,
- jak se zpětně dívají na to, zda byli po odchodu z dětského domova na tuto situaci připraveni či pro ně byla realita „skutečného života“ tvrdá, a v jakém směru.

B. Důležitou roli v přípravě na samostatný život mladých dospělých, kteří domov opouštějí, bezpochyby mají i samotní vychovatelé. Ti na své klienty mohou dlouhodobě působit a ovlivnit jejich samotnou cestu životem. Nastiňují pohled vychovatelů na své výchovné působení, zda k němu mají dostatečný prostor a prostředky, jejich roli při přechodu svých klientů z dětského domova do reálného života. Také jestli se o své bývalé svěřence zajímají i po opuštění domova. Rovněž si všímám názorů vychovatelů na legislativní úpravu, která upravuje zabezpečení a podmínky klientů při odchodu ze zařízení.

Popisují:

- pohled vychovatelů na své výchovné působení v přípravě na samostatný život svých svěřenců, jejich role při přechodu svých klientů do reálného života,
- zájem o svěřence, kteří domov již opustili, kontakt s nimi,
- zda souhlasí s legislativní úpravou a zabezpečením,
- jakou úlohu má zařízení, když úloha vychovatele končí.

Na základě těchto cílů jsem analyzovala rozhovory jednak s bývalými klienty dětského domova a s vychovateli, kteří na klienty v domově nejvíce působí a měli by je připravit na vstup do reálného života.

Motivována snahou o důkladné proniknutí do zvoleného tématu a pochopení všech souvislostí jsem se rozhodla pro kvalitativně orientovaný výzkum.

3.3 Výběr výzkumného vzorku

Jako metodu výběru respondentů jsem zvolila záměrný kvalifikovaný výběr, přičemž jsem oslovila celkem osm respondentů, kteří byli ochotni spolupracovat a byli dosažitelní.

Z mého pohledu bylo nutné oslovit jednak bývalé klienty dětského domova, kteří alespoň jeden rok žijí samostatně, tedy mimo residenční prostředí, a dále vychovatele s několikaletou praxí v dětském domově. Se dvěma bývalými svěřenci domova jsem vedla rozhovor v jejich domácím prostředí, se dvěma jsem byla v kavárně. V dětském domově jsem vedla rozhovory s vychovateli.

Během rozhovorů jsem dbala na pravidlo důvěrnosti. O respondentech tedy nejsou zveřejněna žádná důležitá osobní data, jež by umožnila ostatním jejich identifikaci. Účastníci výzkumu byli ubezpečeni o zachování důvěrnosti a tato byla také mnou dodržena (Švaříček; Šed'ová, 2007, s. 45). Všichni oslovení respondenti při rozhovoru spolupracovali.

Při rozhovorech jsem užila otevřených otázek. Výhodou tohoto typu otázek je naprostá svoboda obsahu i formy odpovědí. Výzkumník stanoví daný problém a charakter odpovědi je ponechán zcela na respondentovi. Strukturu otázek jsem měla předem připravenou. Vzhledem k pospolitosti jednotlivých témat práce docházelo v průběhu rozhovoru k častému prolínání souvislostí. Snažila jsem se dbát na průběh rozhorů, kdy jsem omezila rozvleklé odpovědi a nepodstatné poznámky, které by mohly vést ke snížení jejich efektivity (Hendl, 2005, s. 171).

Průběh rozhovoru byl se souhlasem respondentů zachycen na diktafon. Délky jednotlivých rozhovorů se pohybovaly okolo 45 minut. Na počátku každého setkání s respondentem jsem stručně představila záměr své práce a nabídla k nahlédnutí strukturu připravených otázek. V úvodu každého rozhovoru jsem si s respondentem chvíli neformálně povídala o tom, jak se má, abych uvolnila napětí. Zaznamenané rozhovory jsem přepsala a jsou uvedeny v příloze této práce. Text byl dále redukován, byly vypuštěny věty, které nenesly žádnou podstatnou a pro výzkum důležitou informaci.

3.4 Charakteristika respondentů

Za důležité považuji stručně charakterizovat oslovené respondenty, uvést jejich reakce a chování.

A. Bývalý klienti dětského domova

Věkový rozptyl dotazovaných klientů byl 19 až 23 let.

Respondent č. 1: Katka, 22let

V dětském domově žila od 5 let, před dvěma lety domov opustila a nyní žije se svým romským přítelem a svou dcerou ve dvoupokojovém bytě spolu s rodiči přítele a jeho mladší sestrou. Při odchodu z dětského domova dostala jednorázový peněžitý příspěvek ve výši 25 000 Kč. Vychovatelé pro ni zakoupili základní vybavičku pro miminko. Se svou matkou se nestýká, otce nezná. Vyučila se cukrářkou, je na mateřské dovolené. Během pobytu v dětském domově se svou matkou nestýkala, ta oni nejevila zájem.

Reakce: Spolupracovala bez obtíží. Neustále udržovala oční kontakt, byla příjemná a usměvavá.

Respondent č. 2: René, 19 let

Od svých osmi let pobýval v dětském domově spolu s mladším bratrem Kristiánem. Byli matce odebráni z péče kvůli jejímu alkoholismu a neschopnosti postarat se o své syny. Zhruba dva roky před opuštěním dětského domova spolu s bratrem začali navštěvovat svou matku, která si našla nového přítele a jejíž situace se zlepšila. Z dětského domova odešel v 18 letech po dosažení zletilosti a ukončení ústavní výchovy. Navrátil se do staršího domu ke své matce a jejímu příteli, ale již při jeho odchodu bylo zřejmé, že to pro něj nebude nejvhodnější. Vztah matky se rozpadal a ona znovu začala pít. René s nimi žije již jeden a půl roku a má to na něj neblahý dopad – nedokončil učiliště, je nezaměstnaný. Při odchodu z dětského domova mu byl poskytnut jednorázový příspěvek v maximální výši 25 000 Kč.

Reakce: Při rozhovoru spolupracoval, často odbíhal od tématu, byl roztěkaný, nesoustředěný. Otázky jsem mu musela několikrát zopakovat.

Respondent č. 3: Andrea, 23 let

Andrea ještě v 18 letech pobývala v dětském domově, dojížděla na učiliště – obor cukrářka. Chtěla se vyučit a pak odejít, ale podmínky domova jí nevyhovovaly. Proto požádala vychovatele o pomoc s hledáním Domu na půl cesty, do kterého se posléze odstěhovala. V dětském domově pobývala spolu se svým mladším bratrem od svých 10 let. Byli matce odebráni, protože se o ně nestarala. Matka se pak odstěhovala někam do Čech a s dětmi v kontaktu nebyla. Andrea s bratrem mají ještě starší sestru, která s manželem a dvěma dětmi žije v Ostravě a své sourozence má zájem. Andrea u ní trávila víkendy. Při jejím odchodu byla částka 25 000 Kč využita na nákup základních potřeb pro samostatné bydlení, zbylou část peněz dostala v hotovosti do začátku. Bohužel, Andrea se nevyučila, je nezaměstnaná a bydlí u svého přítele, který ji živí.

Reakce: Na otázky odpovídala, spolupracovala, ale byla odměřená. Delší dobu trvalo navození pocitu důvěry.

Respondent č. 4: Marek, 21 let

Marek je sirotek. V dětském domově byl od svých 11 let. Podporoval ho místní podnikatel, který si jej vybral na základě toho, že Marek hrál výborně fotbal, také dobře prospíval ve škole. Podnikatel Marka finančně podporoval, také si jej brával domů ke své rodině, brával ho na výlety. Když odcházel z dětského domova, měl dokončeno učiliště a odstěhoval se do bytu, ve kterém bydlí se svým kamarádem, kterého zná z fotbalu. Do začátku dostal částku 25 000 Kč. Marek, je jedním z mála případů, který žije sám, pracuje, stále hraje fotbal – tedy začlenil se do běžného života.

Reakce: Byl tichý, uzavřený. Vyhýbal se očnímu kontaktu.

V polostrukturovaných rozhovorech jsem použila tyto otázky:

1. Jak jsi prožíval/a odchod z dětského domova?
2. Jak tě dětský domov připravil na život venku?
3. Na co jsi nebyl/a připraven/a, co tě překvapilo při střetu s realitou?
4. Co ti v dětském domově chybělo, abys byl/a na samostatný život připraven/a?

B. Vychovatelé

Délka praxe dotazovaných vychovatelů je 8 až 20 let.

Respondent č. 5: Anna, 51 let

Vystudovala střední pedagogickou školu. Dříve působila jako učitelka v mateřské škole. Aby se mohla stát vychovatelkou v dětském domově, vystudovala obor speciální pedagogika se specializací na logopedii na Ostravské univerzitě. V dětském domově pracuje 20 let, působí jako vychovatelka a zároveň logopedická asistentka. V domově vede přírodovědný kroužek. Má na starosti skupinu 6 dětí - 3 dívky a 3 chlapci, ve věku 8 až 17 let. 3 z dětí jsou sourozenci.

Reakce: Při rozhovoru spolupracovala, udržovala oční kontakt, byla otevřená.

Respondent č. 6: Lada, 39 let

Vystudovala střední ekonomickou školu a pracovala jako účetní. Poté dostala nabídku pracovat v dětském domově. Účastnila se třísemestrálních kurzů pedagogického minima a speciální pedagogiky na Ostravské univerzitě. V současné době pracuje v domově devátým rokem. S dětmi jezdí na kurzy finanční gramotnosti. Vede výtvarný a rukodělný kroužek. Má na starosti skupinu 6 dětí – 3 dívky a 3 chlapci, ve věku 7 až 17 let.

Reakce: Byla usměvavá, rozhovor zlehčovala, tím uvolňovala atmosféru.

Respondent č. 7: Zdeněk, 44 let

Vystudoval gymnázium a několik let působil jako policista. Účastnil se třísemestrálních kurzů pedagogického minima a speciální pedagogiky na Ostravské univerzitě a v dětském domově působí jako vychovatel osmým rokem. Pracuje současně ve dvou dětských domovech. Udělal si zdravotnický kurz a vede sportovní kroužek. V rodinné buňce má 6 dětí – 3 dívky, 3 chlapci, a půlroční miminko.

Reakce: Neustále vtipkoval, odbíhal od tématu. Několikrát jsem se musela ujistit, zda své odpovědi myslí vážně.

Respondent č. 8: Eva, 46 let

Vystudovala střední pedagogickou školu. Při zaměstnání v dětském centru pro fyzicky a mentálně postižené děti a mládež vystudovala speciální pedagogiku na Ostravské univerzitě. Když začala pracovat jako vychovatelka v dětském domově, doplnila si studium magisterským oborem etopedie na Masarykově univerzitě v Brně. Jako vychovatelka nyní pracuje dvanáctým rokem. V domově vede taneční kroužek a účastní se s dětmi různých soutěží. Zároveň působí jako výchovný poradce. Ve své skupině má 7 dětí ve věku 5 až 16 let, z toho 5 dívek a 2 chlapci.

Reakce: Byla odměřená, její odpovědi většinou strohé.

V polostrukturovaných rozhovorech jsem použila tyto otázky:

1. Myslíte si, že své klienty můžete dostatečně připravit na reálný život po opuštění domova?
2. Jste v kontaktu s bývalými svěřenci, máte zpětnou vazbu?
3. Souhlasíte s danou legislativní úpravou odchodu svěřenců?
4. Jaká je podle Vás kvalita života klientů domova?

4 REALIZACE VÝZKUMU

4.1 Analýza a interpretace dat, prezentace výsledků

Analýzu jsem provedla na základě metody prostého výčtu, která je dle Miovského, metodou na hranici mezi kvalitativním a kvantitativním přístupem. Jejím prostřednictvím se vyjadřuje vlastnost určitého jevu, která se týká např. toho, jak často se daný jev vyskytuje či v jakém poměru výskytu byl k jinému jevu. Sleduje tedy frekvenci a intenzitu výskytu určitého jevu (Miovský, 2006, s. 222-223).

Z rozhovorů s dotazovanými respondenty jsem vybrala jednoduché segmenty jejich odpovědí, které ve zkratce odpovídají na dané otázky a k těmto otázkám jsou přiřazeny.

A. Bývalí klienti dětského domova

Otázka č. 1: Jak jsi prožíval/a odchod z dětského domova?

Respondent č. 1: „Já jsem se strašně těšila, až odtamtud vypadnu. Cítila jsem se strašně omezená, nemohla jsem odejít, kdy chci. Pořád se zpovídám vychovatelkám, a prosit je o dovolení.“

Respondent č. 2: „Už jsem chtěl vypadnout. Na domově byla nuda, byl jsem z kluků nejstarší, neměl jsem si s kým pokecat. Vychovatelé pořád prudili, vlastně tam byly hlavně vychovatelky, připadal jsem si pořád jako malý. Chtěl jsem vypadnout, chtěl jsem mít volnost, že mě nikdo nebude furt hlídat a kontrolovat, že si budu dělat, co chci.“

Respondent č. 3: „Ale měla jsem venku přítele, tak to jsem byla šťastná, že už půjdu za ním. Už jsem chtěla ven, že budu mít rodinu, a tak. Některé tety mě štvaly, pořád buzerace, ale některé byly dobré. Jo, někdy byla i sranda.“

Respondent č. 4: „Beztak jsem se těšil, až vypadnu. Všichni chtějí pryč, že je tam nuda. Když jste tam nejstarší, nemáte co dělat. Malým to asi tak nevádí, ale já už jsem nechtěl být pořád zavřený, a ta buzerace.“

Analýza odpovědí:

Respondenti opětovně hovořili o tom, jak velmi se těšili, až dětský domov opustí.

Otázka č. 2: Jak tě dětský domov připravil na život venku?

Respondent č. 1: „To asi moc ne. Trochu asi jo, ale až už jste venku, tak je to jiné. To je úplně jiné, když jste pryč. I když mě to tam štválo, tak jsem tam měla všechno zajištěné, musela jsem jenom chodit do školy, o víkendu uvařit oběd, uklidit byt. Měla jsem kapesné, sice nic moc, to jsem utratila za malovátka třeba, a to bylo jedno, protože jsem měla jídlo, kde spát, no postaráno. Pak jsem odešla a musela se nahlásit na všechny úřady, ještě že mi pomohla matka přítele.“

Respondent č. 2: „Já jsem se vrátil k matce, těšil jsem se, ale doma to je o ničem, hádky, matka pije, starám se o děti jejího přítele, jsem sám, lidi se na mě dívají divně, že jsem z děčáku, matka dělá ostudu. Ale aspoň mi řekne, co mám dělat, třeba kam na pracák, a tak.“

Respondent č. 3: „Nemít přítele a jeho sestry, tak nevím, co bych dělala. Být sama bez nikoho.“

Respondent č. 4: „Mně pomáhal pan Lumír (místní podnikatel), už jak jsem byl v děčáku. Viděl jsem, jak to funguje normálně v rodině, že si povídají, pomáhají, jezdí na výlety. Bral mě k sobě domů, měl syna stejně starého jak já. Znali jsme se ze školy a fotbalu. Poradil mi jak s bydlením.“

Analýza odpovědí:

Tři z dotazovaných uvedli, že je dětský domov na život venku nepřipravil. Jeden z respondentů toto nebyl schopen posoudit, jelikož měl již za pobytu v domově pomoc zvenčí. Jedna respondentka uvádí, že po opuštění domova je důležité mít v někom oporu.

Otázka č. 3: Na co jsi nebyl/a připraven/a, co tě překvapilo při střetu s realitou?

Respondent č. 1: „No asi to, jak to všechno funguje. Musí se po úřadech, všechno se musí zaplatit. Nejhorší asi bylo vydržet s penězi, aby mi zůstaly na celý měsíc, než budu mít další. Je to hrozné, pořád málo, všechno člověk musí zaplatit, kupovat.“

Respondent č. 2: „No, teď beru podporu, chtěl bych nějakou práci, ale je to těžké, nemám dodělaný ten učňák, nevím, co bude. Nejhorší je, že pořád řeším peníze, pořád nejsou, nestačí mi. Nemůžu si koupit třeba telefon, jaký bych chtěl.“

Respondent č. 3: „To bylo drsné, když někteří lidé zjistili, že jsem z děcáku, tak se mě jakoby štítily. Připadala jsem si divná, že jsem z děcáku, jako prašivá.“

Respondent č. 4: „Asi to, co si musím všechno zařídit, nahlásit se na úřady, co zaplatit.“

Analýza odpovědí:

Dva z respondentů uvedli, že je zaskočilo to, co všechno si museli vyřídit na úřadech, co všechno se musí poplatit. Jedna respondentka uvedla, že nebyla připravena na střet s lidmi, kteří ji odsuzovali za to, že je z dětského domova. Dva respondenti měli potíže s finanční gramotností.

Otázka č. 4: Co ti v dětském domově chybělo, abys byl/a na samostatný život připraven/a?

Respondent č. 1: Až jsem byla u přítele, tak jsem nic nestíhala – praní, žehlení, péče o malou, vaření. Na domově totiž hodíte prádlo do koše a prádlena to vypere, zašije. Něco se rozbije, tak to taky někdo spraví, nebo se koupí nové.“

Respondent č. 2: „Na domově mají velké nové televize, všechno zařízené, myčku, perou jim, nevěděl jsem ani jak vyprat, že prášek na praní stojí tolik. Chtěl bych mít taky tak zařízené bydlení, ale nemám na to, neušetřím nic, musím ještě splácet dluhy. Nikdo mi v domově neřekl, že všechno tolik stojí. Tam všechno bylo, jsem to neřešil.“

Respondent č. 3: „Když jsem byla venku, tak jsem utrácela peníze za oblečení, chodila jsem do obchodů, to mě baví – oblečení, nové trendy, na domově jsme si věci půjčovaly s holkama. Ale pak jsem neměla ani za co jídlo koupit. Jak socka, půjčovala jsem si peníze.“

Respondent č. 4: „To nevím, asi nic. Možná, že víc samostatnosti by neuškodilo. Někdy za nás uklízely a vařily holky, když se nám nechtělo. Tak s tím jsem bojoval, když jsem si měl sám uklízet a vařit.“

Analýza odpovědí:

Dva respondenti uvádí, že měli problém s hospodařením s penězi. Jedna z respondentek měla potíže s časovým plánováním. Jeden respondent měl potíže s některými domácími pracemi, protože to za něj v domově vždy někdo udělal.

Shrnutí

Z rozhovorů s bývalými klienty dětského domova vyplynulo, že se velmi těšili, až dětský domov opustí. V převážné většině hovořili o tom, že je dětský domov na samostatný život nepřipravil. V reálném životě si nevěděli rady s vyřizováním svých záležitostí na úřadech. Neměli tušení, co všechno si musí platit, tudíž měli potíže s finanční gramotností. Jedna respondentka byla zaskočena střetem s lidmi, kteří ji odsuzovali za to, že je z dětského domova, a jak je důležité mít po opuštění domova v někom oporu. Jiná měla potíže s časovým plánováním. Zaskočen některými domácími pracemi byl respondent, za kterého to v domově vždy někdo udělal.

B. Vychovatelé dětského domova

Otázka č. 1: Myslíte si, že své klienty můžete dostatečně připravit na reálný život po opuštění domova?

Respondent č. 5: „Myslím si, že ano. Jsou schopni se o sebe nějakým způsobem postarat.“

Respondent č. 6: „Myslím si, ale že jim dost pomáháme, cestičku mají vyšlapanou. Takže ano.“

Respondent č. 7: „Myslím si, že ano. Jezdí na všelijaké kurzy, učí je tam, jak co vyřídit, kam zajít. Dokola se jim vysvětluje finanční gramotnost. V domově už si musí uklízet, o víkendech uvařit, nakoupit si na to potraviny.“

Respondent č. 8: „Ano, ale bohužel jen do určité míry, protože některé životní situace nelze předvídat a naučit.“

Analýza odpovědí:

Respondenti ve všech případech uvedli, že své klienty v dětském domově mohou dostatečně připravit na reálný život mimo domov.

Otázka č. 2: Jste v kontaktu s bývalými svěřenci, máte zpětnou vazbu?

Respondent č. 5: „Jedenkrát ročně se u nás pořádá akce Křeslo pro hosta, kde bývalý klient nebo klientka povídá o tom, jak se má. Někteří klienti už domov nekontaktují, někteří se ozvou, je to různé. Většinou se ozývají takoví ti schopnější, co odchod zvládli dobře.“

Respondent č. 6: „Jen s některými. Většinou jsou to ti, kteří v domově byli delší dobu a mají tady dlouholeté vazby. Kontakt je párkrát do roka.“

Respondent č. 7: „Ano, někteří se tady na nás přijdou občas podívat. S několika kluky si několikrát do roka píšeme na facebooku, zběžně, jak se máme, co je nového.“

Respondent č. 8: Jsem v kontaktu s několika svěřenci, kteří odešli do samostatného života. Kontaktují mne především ti, kteří už na domově byli schopní a svůj odchod zvládli dobře. Mám od nich kladnou odezvu.“

Analýza odpovědí:

Respondenti uvedli, že jsou v kontaktu s některými bývalými svěřenci, mají tedy zpětnou vazbu. Frekvence kontaktu je párkrát do roka, způsob komunikace je různý od osobního kontaktu přes sociální sítě. Zpětnou vazbu od svých klientů mají, ale ta je spíše kladná.

Otázka č. 3: Souhlasíte s danou legislativní úpravou odchodu svěřenců?

Respondent č. 5: „Ze strany státu mají maximum.“

Respondent č. 6: „Souhlasím, myslím si, že legislativně je to upraveno dobře.“

Respondent č. 7: „Určitě. Je to určitě dostačující. Zákony jsou pro ně udělány dobře, víc by se s tím dělat nedalo.“

Respondent č. 8: „S tím souhlasím.“

Analýza odpovědí:

Všichni respondenti jednoznačně souhlasí s danou legislativní úpravou při odchodu svých svěřenců.

Otázka č. 4: Jaká je podle Vás kvalita života klientů domova?

Respondent č. 5: „Myslím si, že je to takové maximum, co jim poskytujeme, nemůže se jim neustále zametat cestička.“

Respondent č. 6: „Jejich kvalita života je v pořádku. Volný čas mají naplněn. Jezdí na různé pobyty, kurzy, akce, tábory, výlety. To všechno jim umožňuje vést plnohodnotný život. Často si právě takový až nadstandard nejsou schopni udržet ze své mzdy a proto se začnou zadlužovat.“

Respondent č. 7: „Já už jsem asi drsný, že? Ale ano, dobrá. Mají všechno, na co si vzpomenou, často více než děti z průměrných rodin.“

Respondent č. 8: „Myslím si, že péče o ně je dostačující, ale jsou ochuzeni o lásku.“

Analýza odpovědí:

Dle všech respondentů je kvalita života jejich svěřenců dobrá, volný čas mají naplněn, proto si možná nevědí rady, když se osamostatní. Pouze jedna z respondentek připomíná, že klienti strádají po citové stránce.

Shrnutí

Na základě rozhovorů s vychovateli dětského domova vyplynulo, že si myslí, že své klienty mohou dostatečně připravit na reálný život mimo residenční prostředí. Zpětnou vazbu s některými ze svých bývalých svěřenců získávají při kontaktu s nimi. Formy kontaktu jsou různé, od osobního setkání až po komunikaci na sociálních sítích. Všichni jednoznačně souhlasí s legislativní úpravou odchodu svěřenců a dle jejich názoru je kvalita života klientů domova velmi dobrá. Jsou ochuzeni pouze po citové stránce.

ZÁVĚR

Záměrem mé závěrečné práce bylo popsat problematiku přípravy dětí k životu mimo residenční prostředí z pohledu bývalých klientů dětského domova a vychovatelů, kteří se na této přípravě podílí. Rozsah ani zaměření této práce neumožňují popsat problematiku v celém jejím rozsahu, kladla jsem si proto podstatně skromnější cíl. Počet respondentů byl dán možnostmi kontaktu s bývalými svěřenci a jejich ochotou spolupracovat.

Z pohledu bývalých klientů vyplynulo, že se velmi těšili, až dětský domov opustí. Záhy ale zjistili, jak je skutečný život těžký, a jak snadné to v dětském domově měli. Nemuseli se o nic starat, neměli žádnou zodpovědnost. Tito jedinci, kteří prošli ústavní výchovou, nemají představu o reálné hodnotě peněz a neumí s nimi hospodařit. Z toho je patrné, že i když prošli různými kurzy zvládání finanční gramotnosti, stále je to nedostačující. Dále z jejich výpovědí vyplynulo, že je dětský domov na samostatný život nepřipravil. Nebyli připraveni jednat s úřady, netušili, co všechno si musí vyřizovat. Mají sklony k nesamostatnosti, potřebují pomoc druhých lidí. Rovněž mají problém s domácími pracemi a rozvrhnutím času.

Ani přechod od internátního typu bydlení k rodinným buňkám jim nezajistí zvládnutí situací běžného života. Z tohoto pohledu se zdá být příprava na život mimo residenční prostředí neefektivní, protože nedostatečně rozvíjí kompetence k řešení problémů, kompetence pracovní a kompetence sociální a personální.

Oproti výpovědím bývalých klientů vyplynulo z rozhovorů s vychovateli dětského domova, že své klienty dostatečně připravují na reálný život. S některými bývalými klienty jsou v kontaktu, mají tedy zpětnou vazbu, ale ta je spíše kladná, jelikož vychovatele kontaktují spíše ti svěřenci, kteří již za pobytu v domově prokazovali známky samostatnosti a schopnosti se o sebe postarat. Všichni respondenti rovněž souhlasí s danou legislativní úpravou při odchodu svých svěřenců. Dle jejich názoru je dostačující a nelze ji více vylepšit. Rovněž všichni souhlasí s tím, že kvalita života svěřenců domova je dobrá a volný čas mají bohatě naplněn. Nutno však podotknout, že jsou ochuzeni o permanentní náklonnost a lásku. I když

by měl vychovatel být pro dítě nejbližším člověkem, který mu je vždy nablízku, do ústavu přichází a odchází pouze v rámci svého zaměstnání.

Stojí za povšimnutí, že zkušenosti svěřenců a vychovatelů jsou téměř vždy v rozporu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Literatura

BETTNER, Betty Lou a Amy LEW. *Odvaha žít svůj život*. 1. vyd. Hradec Králové: Konfrontace, 1995, 98 s. ISBN 80-901773-2-8.

BURIÁNEK, Jiří. *Sociologie*. Praha: Nakladatelství Fortuna, 1996. 127 s. ISBN 80-7168-304-3.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

HRDLIČKOVÁ, Vlasta a Jiřina PÁVKOVÁ. *Výchovně vzdělávací práce v dětských domovech*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, 219 s. Metodické příručky (SPN).

JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Vyd. 1. Praha: Themis, 2004, 478 s. ISBN 80-7312-038-0.

KOLUCHOVÁ, Jarmila. *Diagnostika a reparaibilita psychické deprivace*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, 10.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. 3., dopln. vyd. Praha: Avicenum, 1974, 397, [2] s.

MÁLEK, P. *Jak rozumíme pojmům z RVP 1. část*. [online]. [cit. 2006-03-22]. URL: <http://skolaonline.cz/scripts/detail.php?id=4735&tplid=462>

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa, základní duševní potřeby dítěte, dítě a lidský svět*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 182 s. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.

MATĚJČEK, Zdeněk, Jiří KOVAŘÍK a Věduna BUBLEOVÁ. *Pozdní následky psychické deprivace a subdeprivace*. 1. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 1997, 69 s. ISBN 80-85121-89-1.

- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. Vyd. 2. přeprac. a rozš. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, 159 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-76-1.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, 332 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- MIŠÍKOVÁ, Jaroslava. *Komunitný systém vo výchovných zariadeniach pre adolscetov III*. Vyd. 1. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2008, 120 s. ISBN 978-80-7368-536-2.
- ŠKOVIERA, Albin. *Dilemata náhradní výchovy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 143 s. ISBN 978-80-7367-318-5.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- TMEJ, Karel. *Uvádění začínajících vychovatelů do praxe: metodická příručka pro začínající i uvádějící vychovatele školních družin, školních klubů, dětských domovů, diagnostických a výchovných ústavů, domovů mládeže*. 2. upr. vyd. Praha: SPN, 1987, 244 s.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004, 870 s. ISBN 80-7178-802-3.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.
- VAŠŤATKOVÁ, Jana (ed.), Pavla VYHNÁLKOVÁ (ed.) a Pavla BUREŠOVÁ. *Rodina a náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2008, 79 s. ISBN 978-80-7409-013-4.
- VOCILKA, Miroslav. *Dětské domovy v České republice: (charakteristika jednotlivých dětských domovů)*. Vyd. 1. Praha: Aula, 1999, 268 s. ISBN 80-902667-6-2.

Prameny:

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: MŠMT, 2013. 146 s.

Vnitřní řád Dětského domova Loreta, 2014

Vyhláška č. 64/1981 Sb., o školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy

Vyhláška č. 334/2003 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních

Vyhláška č. 438/2002 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí

Zákon č. 383/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Rozhovor s bývalou klientkou Katkou

Příloha 2: Rozhovor s bývalým klientem Reném

Příloha 3: Rozhovor s bývalou klientkou Andreou

Příloha 4: Rozhovor s bývalým klientem Markem

Příloha 5: Rozhovor s vychovatelkou Annou

Příloha 6: Rozhovor s vychovatelkou Ladou

Příloha 7: Rozhovor s vychovatele Zdeňkem

Příloha 8: Rozhovor s vychovatelkou Evou

Příloha 1

Rozhovor s bývalou klientkou Katkou

„Jak jsi prožívala odchod z dětského domova?“

„Já jsem se strašně těšila, až odtamtud vypadnu. Cítila jsem se strašně omezená, nemohla jsem odejít, kdy chci. Pořád se zpovídát vychovatelkám, a prosit je o dovolení. Měla jsem kluka, tomu to taky vadilo. Bydlela jsem na bytě s Kristýnou, a ta mě taky štvála, tak už jsem se těšila. Ještě jsem navíc byla těhotná, to se vychovatelům taky nelíbilo. Já vím, varovali mě a říkali mi, že můj přítel na mě není hodný, často jsme se rozcházeli. On mi dal párkrát facku, ale já jsem byla ráda, že někoho mám. Šla jsem bydlet do dvoupokojového bytu k příteli. Bydlí tam jeho matka, otec, sestra. Se sestrou i jeho rodinou vycházím dobře. Ale jsme tam jako sardinky. Já s přítelem a mou dcerou v jednom pokoji, a oni v druhém. Nemáme žádné soukromí. Mně pomohlo, že jsem se k nim nastěhovala, jinak nevím, co bych dělala, ještě i s miminem. Vychovatelky mi říkaly, co si musím vyřídit, kam zajít a tak, ale já už nevím, asi jsem to nepovažovala za důležité nebo tak. Už jsem se viděla, jak budu venku.“

„Jak tě dětský domov připravil na život venku?“

„To asi moc ne. Trochu asi jo, ale až už jste venku, tak je to jiné. To je úplně jiné, když jste pryč. I když mě to tam štválo, tak jsem tam měla všechno zajištěné, musela jsem jenom chodit do školy, o víkendu uvařit oběd, uklidit byt. Měla jsem kapesné, sice nic moc, to jsem utratila za malovátka třeba, a to bylo jedno, protože jsem měla jídlo, kde spát, no postaráno. Pak jsem odešla a musela se nahlásit na všechny úřady, ještě že mi pomohla matka přítele. Peněz mám pořád málo. Ze začátku jsem utrácela, jsem si to užívala, že mám víc peněz, že můžu jít, kam chci, kdy chci. S malou bych si nevěděla rady, mám ji moc ráda, ale jak se o ni starat jsem pořádně taky nevěděla. Taky mi bylo smutno za děckama z domova. Byli jsme taková banda, svěřovali jsme si tajemství, co ani vychovatelé nevěděli, holčičí věci, protože bylo blbé to říkat vychovatelkám. Třeba řešit gynekologa a antikoncepci. Já byla třeba v šoku, když mně doktor prohlížel prsa, připadalo mi to divné, vychovatelky říkaly, že je to normální. Ale některé byly dobré.“

„Na co jsi nebyla připravena, co tě překvapilo při střetu s realitou?“

„No asi to, jak to všechno funguje. Musí se po úřadech, všechno se musí zaplatit. Já jsem nevěděla, že musím běhat na úřad a žádat o byt. Taky si myslím, že když se jdeme s přítelem zeptat na podnájem, který někdo nabízí, tak se na nás dívají divně, protože já jsem bílá a on je cikán. To je hrozné, to cítím hodně, jak se všichni na mě dívají, že žiju s černým a mám s ním děcko, jako kdybych byla nějaká špína. My jsme byli s domovem na nějakém školení, tam nám říkali, jak se napiše životopis a nějaké žádosti, kam na úřady, učili nás nějakou práci s počítačem, ale to nás stejně nebavilo, byli jsme rádi, že jsme pryč z domova, na hotelu, tak si z toho moc nepamatuju. Nejhorší asi bylo vydržet s penězi, aby mi zůstaly na celý měsíc, než budu mít další. Je to hrozné, pořád málo, všechno člověk musí zaplatit, kupovat.“

„Co ti v dětském domově chybělo, abys byla na samostatný život připravena?“

„Třeba, aby tam nebylo tolik vychovatelek na skupinu, ony se střídají, některá je dobrá jiná ne, to se s ní pak nechcete bavit a než přijde ta dobrá tak to trvá, když jí něco chcete říct. Někdy se zas holky předhání, aby se zalíbily vychovatelkám, chtějí je mít pro sebe, každý si chce urvat to svoje. To taky není dobré, třeba donáší, žalují a tak. Taky některé vychovatelky se dětem věnují, jiné zase ne. Třeba ty staré, ty už jsou na nervy, posílají některé děti jenom na kontrolu do jiných skupin, aby jí to pak přišly říct, jsou to drbny. Já teď jezdím na koupaliště, když je pěkně, s domovem to byl problém. Tak dvě vychovatelky s námi byly ochotné jet, ale taky mohly jenom jednou za prázdniny kvůli penězům. Pak nám radši ředitelka koupila menší bazén na zahradu, takže jsme byli zase zavření na domově. Jezdilo se taky na tábory, ale tam byly taky jenom děcka z jiných děčáků, takže pořád dokola. Nepoznáte toho moc mimo domov. Vlastně jste pořád na domově a to je hrozná nuda. Kluci taky třeba věděli, že je vychovatelé nemůžou potrestat, ani jim třeba vzít za trest kapesné, hned ho utratili, tak byli drzí, vyměňovali věci ve škole. Až jsem byla u přítele, tak jsem nic nestíhala – praní, žehlení, péče o malou, vaření. Na domově totiž hodíte prádlo do koše a prádlena to vypere, zašije. Něco se rozbije, tak to taky někdo spraví, nebo se koupí nové.“

Příloha 2

Rozhovor s bývalým klientem Reném

„Jak jsi prožíval odchod z dětského domova?“

„Už jsem chtěl vypadnout. Na domově byla nuda, byl jsem z kluků nejstarší, neměl jsem si s kým pokecat. Vychovatelé pořád prudili, vlastně tam byly hlavně vychovatelky, připadal jsem si pořád jako malý. Chtěl jsem vypadnout, chtěl jsem mít volnost, že mě nikdo nebude furt hlídat a kontrolovat, že si budu dělat, co chci. Pro děcka v děčáku jsem byl za frajera, ale pamatuju si, že jak se se mnou loučili, tak mi bylo trochu do breku, najednou mi bylo smutno. Tam to bylo jisté, všechno tam bylo, znal jsem je tam všechny, a najednou jsem stál venku. Bylo to divné.“

„Jak tě dětský domov připravil na život venku?“

„Já jsem se vrátil k matce, těšil jsem se, ale doma to je o ničem, hádky, matka pije, starám se o děti jejího přítele, jsem sám, lidi se na mě dívají divně, že jsem z děčáku, matka dělá ostudu. Ale aspoň mi řekne, co mám dělat, třeba kam na pracák, a tak. Tety v domově mi taky poradí. Chodím tam často, za děčkama. Je mi smutno. Někdy bych tam chtěl být s nima.“

„Na co jsi nebyl připraven, co tě překvapilo při střetu s realitou?“

„Já jsem přestal chodit na učňák, nechtělo se mi, nebavilo mě to, na co bych tam chodil. Jsem na pracáku. Už mě párkrát chtěli vyhodit, ale z domova to nějak udělali, abych tam pořád chodil, stejně jsem to bulal. No, teď beru podporu, chtěl bych nějakou práci, ale je to těžké, nemám dodělaný ten učňák, nevím, co bude. Nejhorší je, že pořád řeším peníze, pořád nejsou, nestačí mi. Nemůžu si koupit třeba telefon, jaký bych chtěl.“

„Co ti v dětském domově chybělo, abys byl na samostatný život připraven?“

„Často chodím za děčkama na domov, si venku pokecáme. Si rozumíme, jsme všichni z děčáku, ne? Jsou zvědaví, jak se mám, a asi mi ti starší závidí, že už jsem pryč, ale není to sranda. Na domově mají velké nové televize, všechno zařízené, myčku, perou jim, nevěděl jsem ani jak vyprat, že prášek na praní stojí tolik. Chtěl bych mít taky tak zařízené bydlení,

ale nemám na to, neušetřím nic, musím ještě splácet dluhy. Nikdo mi v domově neřekl, že všechno tolik stojí. Tam všechno bylo, jsem to neřešil.“

Příloha 3

Rozhovor s bývalou klientkou Andreou

„Jak jsi prožívala odchod z dětského domova?“

„Já jsem tam musela pořád jenom uklízet, to po mě chtěli. Chtěla jsem změnit školu, ale to je vůbec nezajímalo, zase mě dali na ten samý obor. Chtěla jsem tam zůstat, než dokončím školu, ale nedalo se to vydržet, pořád být jenom na domově, s malýma jsem si moc nepokecala. To mě štvalo, ale měla jsem venku přítele, tak to jsem byla šťastná, že už půjdu za ním. Už jsem chtěla ven, že budu mít rodinu, a tak. Některé tety mě štvaly, pořád buzerace, ale některé byly dobré. Jo, někdy byla i sranda.“

„Jak tě dětský domov připravil na život venku?“

„Nemít přítele a jeho sestry, tak nevím, co bych dělala. Být sama bez nikoho. Byla jsem šťastná, že už jsem pryč. Nastěhovala jsem se k příteli, chvílku to bylo dobré, ale je to mačo. Já byla doma, on si jezdil na diskotéky. Musel mít uklizeno, navařeno, zase buzerace jak na domově. Ale byla jsem ráda, že nejsem sama, můj mi pak řekl, že mě radši nebere mezi kámoše, oni by se s ním nebavili kvůli mně, že jsem z děcáku. Pořád jsem brečela, nevěděla co dělat. Bojím se jít pryč, nechci být sama, on se zase o mě postará, má peníze. Něco mi na domově řekli, že musím tam a tam, to vyřídit, ale jsem je asi moc nevnímala.“

„Na co jsi nebyla připravena, co tě překvapilo při střetu s realitou?“

„To bylo drsné, když někteří lidé zjistili, že jsem z děcáku, tak se mě jakoby štítili. Připadala jsem si divná, že jsem z děcáku, jako prašivá. Přítelova máma bydlela nedaleko, často k nám chodila, asi mě kontrolovat nebo co. Ta mi pořád říkala, že jsem mimo, nic nevím, jak to chodí, aspoň, že jeho sestry mě braly. Je důležité mít někoho k sobě, kdo poradí, pomůže. Moje máma se o mě moc nezajímá, párkrát jsem za ní zašla, ale pije, vždycky je u ní nějaký jiný chlap.“

„Co ti v dětském domově chybělo, abys byla na samostatný život připravena?“

„Když jsem byla venku, tak jsem utrácela peníze za oblečení, chodila jsem do obchodů, to mě baví – oblečení, nové trendy, na domově jsme si věci půjčovaly s holkama. Ale pak jsem

neměla ani za co jídlo koupit. Jak socka, půjčovala jsem si peníze. Když jsem si roztrhla sukni, chtěla jsem si to zašít, mě vůbec nenapadlo, že nemám jehlu a nit. Kupovat takové věci, a kde, jsem vůbec nevěděla. V domově zajdeš za tetou, a ta všechno dá.“

Příloha 4

Rozhovor s bývalým klientem Markem

„Jak jsi prožíval odchod z dětského domova?“

„Já nevím, to už je dlouho... Beztak jsem se těšil, až vypadnu. Všichni chtějí pryč, že je tam nuda. Když jste tam nejstarší, nemáte co dělat. Malým to asi tak nevadí, ale já už jsem nechtěl být pořád zavřený, a ta buzerace.“

„Jak tě dětský domov připravil na život venku?“

„Mně pomáhal pan Lumír (místní podnikatel), už jak jsem byl v děcáku. Viděl jsem, jak to funguje normálně v rodině, že si povídají, pomáhají, jezdí na výlety. Bral mě k sobě domů, měl syna stejně starého jak já. Znali jsme se ze školy a fotbalu. Poradil mi jak s bydlením. Ale na úřady chodit, to bylo něco, jsem vůbec nevěděl, že se musím někde přihlásit, pak na poštu kvůli dopisům. Všechno zaplatit, no trvalo mi to, než jsem si zvykl...“

„Na co jsi nebyl připraven, co tě překvapilo při střetu s realitou?“

„Asi to, co si musím všechno zařídit, nahlásit se na úřady, co zaplatit. Měl jsem naštěstí ještě kamaráda z fotbalu, a jeho mamka mi vždycky poradila co a jak. Šel jsem s ním bydlet, takže jsme všechno zařizovali spolu. Na domově jsme měli takový kurz, kde nám říkali, jak najít práci, kam zajít, co se vyřizuje na poště. Ale to je jenom tak, pak když to musíte sám, je to něco jiného. Ale nebyl jsem na to sám, takže to bylo v pohodě.“

„Co ti v dětském domově chybělo, abys byl na samostatný život připraven?“

„To nevím, asi nic. Možná, že víc samostatnosti by neuškodilo. Někdy za nás uklízely a vařily holky, když se nám nechtělo. Tak s tím jsem bojoval, když jsem si měl sám uklízet a vařit.“

Příloha 5

Rozhovor s vychovatelkou Annou

„Myslíte si, že své klienty můžete dostatečně připravit na reálný život po opuštění domova?“

„Myslím si, že ano. Mnohdy ale záleží na tom, jaký způsob života si pak děti zvolí. Myslím, jestli se vrátí k rodině nebo jestli žijí sami. Pokud se vrátí zpátky do rodiny, tak naberou její rytmus, většinou jde o alkohol, nezaměstnanost, flákačství. Potom je zle. Ty děti nemají vzor, tedy mají, ale nevhodný. My se tady snažíme jim ukázat, vysvětlit, že se dá žít i jinak. Jsou tady několik let, a pak stačí pár dní... Ale naopak mnoho dětí, pokud jde bydlet samo nebo do domu na půli cesty, už se chytlo. Jsou schopni se o sebe nějakým způsobem postarat, snaží se. Potvrdilo se mi, že čím déle tady dítě je, tím větší má pak šanci vést samostatný a spořádaný život. Některé vidí, že to doma není to pravé ořechové, nechtějí tak žít, takže se osamostatní.“

„Jste v kontaktu s bývalými svěřenci, máte jejich zpětnou vazbu?“

„Jedenkrát ročně se u nás pořádá akce „Křeslo pro hosta“, kde bývalý klient nebo klientka povídá o tom, jak se má, jaký je život venku, kdo jí pomohl, jak se jí žije, jestli měla nějaké strasti, jaké to venku prostě je. Děti se jich na všechno mohou zeptat, inspiruje je to, obohatí, získají větší rozhled. Vždycky se na to setkání těší, jsou zvědavé. Sami se těší, že jednou domov opustí. Netuší, že to nebude tak jednoduché jako tady na domově. Někteří klienti už domov nekontaktují, někteří se ozvou, je to různé. Zase se ozvou spíše Ti, kteří mají delší vazbu s domovem. Kontakt je různý, v současné době hlavně přes sociální sítě, mail. Jedna z mých bývalých schovank občas zazvoní u mých domovních dveří. Máme jenom jednu klientku, která žije tady ve městě, a děti se s ní často potkávají.“

„Souhlasíte s danou legislativní úpravou odchodu svěřenců?“

„Ze strany státu mají maximum. Nesouhlasím s tím, aby se pořád vodili za ručičku. Mají všechno, nadstandard. V normálních rodinách toto běžně děti nemají, takové vybavení, zařízení, všelijaké pobyty skoro každé prázdniny, tedy i během školního roku, dovolené u moře, na horách, v lepších hotelech, různé kurzy. Ne všechny rodiny mají takové finanční

možnosti. My za pomoci různých nadací a dobrovolných organizací plníme dětem veškerá přání. Co si přejí na Vánoce, to dostanou. To opravdu není v rodinách běžné.“

„Jaká je podle Vás kvalita života klientů domova?“

„Myslím si, že je to takové maximum, co jim poskytujeme. Nemůže se jim neustále zametat cestička. Jen by možná bylo vhodné vytvořit víc chráněných dílen tady v okolí, protože jsou od nás všechny daleko a klienti se za nimi musí stěhovat.“

Příloha 6

Rozhovor s vychovatelkou Ladou

„Myslíte si, že své klienty můžete dostatečně připravit na reálný život po opuštění domova?“

„Pokud se navrací ke své původní rodině, získané dovednosti a návyky se vytrácí. Takže v tomto případě ne. Pokud se však osamostatní, je to jiné. Musí se postarat, aby se zajistili. Myslím si, ale že jim dost pomáháme, třeba najít si bydlení, práci. Cestičku mají vyšlapanou. Sociální pracovník s nimi vyřizuje jejich záležitosti, takže to pro ně není takový skok do neznáma.“

„Jste v kontaktu s bývalými svěřenci, máte zpětnou vazbu?“

„Jen s některými. Většinou jsou to ti, kteří v domově byli delší dobu a mají tady dlouholeté vazby. Někteří přijedou, s jinými komunikujeme přes facebook. Mám pocit, že víc jsou s námi v kontaktu ti, kteří žijí samostatně, ne v původní rodině.“

„Souhlasíte s danou legislativní úpravou odchodu svěřenců?“

„Souhlasím, ale v dnešní době je 25 000 Kč dost málo peněz do začátku, i když dostanou věcné vybavení. Zase ale neodchází s prázdnýma rukama. Některým se šetří, takže ty částky jsou vyšší. Ano, myslím si, že legislativně je to upraveno dobře. Jak už jim ještě jinak vyjít vstříc?“

„Jaká je podle Vás kvalita života klientů domova?“

„Jejich kvalita života je v pořádku. Volný čas mají naplněn. Jezdí na různé pobyty, kurzy, akce, tábory, výlety. To všechno jim umožňuje vést plnohodnotný život. Často si právě takový až nadstandard nejsou schopni udržet ze své mzdy a proto se začnou zadlužovat. Naším dětem je to ale málo. Možná by jim také nemělo být umožněno jezdit na delší dobu ke své rodině. My se tady snažíme vést je k řádnému životu, a oni, když se pak z rodiny vrátí, jsou zase na začátku. Nemůžeme jim ale zakázat stýkat se s rodiči. Je v tom takový rozpor.“

Příloha 7

Rozhovor s vychovatelem Zdeňkem

„Myslíte si, že své klienty můžete dostatečně připravit na reálný život po opuštění domova?“

„Myslím si, že ano. Jezdí na všelijaké kurzy, učí je tam, jak si co vyřídit, kam zajít. Dokola se jim vysvětluje finanční gramotnost. V domově už si musí uklízet, o víkendech uvařit, nakoupit si na to potraviny. Něco jiného ale je, že když jsou pak sami, tak asi nemají na to, aby hned měli takové vybavení, jako mají tady. Z toho jsou asi vedle, když zjistí, že nic není zadarmo, a kolik to stojí.“

„Jste v kontaktu s bývalými svěřenci, máte zpětnou vazbu?“

„Ano, někteří se tady na nás přijdou občas podívat. S několika kluky si několikrát do roka napíšeme na facebooku zběžně, jak se máme, co nového. Častěji mě kontaktují svěřenci, kteří jsou čerstvě nebo tak nanejvýš pět let po odchodu. Pak už to z jejich strany upadá. Ale mám jednoho svěřence, se kterým jsem v kontaktu asi sedm let. Byl i několikrát u mě doma. Je to opravdu individuální. Čím delší dobu máte ty děti na starosti, tak tím víc se pak ozývají. Je to přeci jen část jejich života.“

„Souhlasíte s danou legislativní úpravou odchodu svěřenců?“

„Určitě. Tohle je určitě dostačující. Zákony jsou pro ně udělány dobře, určitě už víc by se s tím dělat nedalo. Se vším se jim pomáhá, ještě sebou dostanou něco do výbavy.“

„Jaká je podle Vás kvalita života klientů domova?“

„Já už jsem asi drsný, že? Ale ano. Mají všechno, na co si vzpomenou, často více než děti z průměrných rodin. Rodinu jim bohužel nenahradíme, takže se to kompenzuje věcně. Opravdu nevím, co víc, všechno mají zajištěno, nejde je pořád hlídat a pečovat o ně jako o nesvéprávné.“

Příloha 8

Rozhovor s vychovatelkou Evou

„Myslíte si, že své klienty můžete dostatečně připravit na reálný život po opuštění domova?“

„Ano, ale bohužel jen do určité míry, protože některé životní situace nelze předvídat a naučit. Ty se projeví, až je dítě samo a musí se o sebe postarat. Některé situace tady v domově nemá dítě možnost zažít, takže na ně není připraveno.“

„Jste v kontaktu s bývalými svěřenci, máte zpětnou vazbu?“

„Jsem v kontaktu s několika svěřenci, kteří odešli do samostatného života. Jde ale spíše o klienty, kteří domov opustili nejvýše asi před pěti lety. Potom už většinou domov nekontaktují. Mají svůj život, a taky už jsou tady zase jiné děti, které oni neznají. Když se v domově někdo z nich objeví, je to velké zpestření pro naše děti, které jsou zvědavé, jak se svěřenec, který je venku má, a jaké to venku je.“

„Souhlasíte s danou legislativní úpravou odchodu svěřenců?“

„S tím souhlasím. Vždyť dostanou věcnou pomoc, veškerou výbavu a ještě k tomu peněžitou pomoc. Do začátku je to dost, nejsou úplně bez prostředků. Jiná věc je, jak s těmito prostředky naloží, zda jsou schopni s nimi dobře hospodařit. Myslím si, že to záleží na svěřenci samotném. Lze to pozorovat třeba na tom, jak dítě hospodaří se svým kapesným. Zda ho hned utratí, hlavně za hlouposti, nebo si je schopen něco ušetřit. Zároveň se jim neustále pomáhá – najít si bydlení, práci.“

„Jaká je podle Vás kvalita života klientů domova?“

„Myslím si, že péče o ně je dostačující. Mají všechno, na co si vzpomenou, po věčné stránce. Ale na druhé straně jsou ochuzení o citové vazby. My jim rodiče nenahradíme. Jsou ochuzeni o lásku, a to se na nich projevuje. Ale to už tak bohužel tady u nás je.“